

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Pandemi Sürecinde Annelerin Koronavirüs Hastalığı Korkusu ve Anne-Çocuk İletişimi

Mother-Child Communication and Mothers' Fear of Coronavirus Disease During the Pandemic

Şerife Hülya Kurt ¹

Öz

Türkiye salgının ağırlaşmaya başladığı ilk günlerden bugüne COVID-19 virüsünün neden olduğu vaka sayısı ve ölüm oranlarında oldukça kötü bir tablo sergilemektedir. Salgının kötü boyutlara ulaştığı tüm ülkelerde olduğu gibi kısıtlama ve yasaklamalar devreye sokulmaktadır. Hem salgın hem de kısıtlamaların toplum üzerinde çok boyutlu etkileri olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada annelerin çeşitli değişkenler açısından COVID-19 korkusu ve bu korkunun anne-çocuk iletişimindeki etkilerini araştırmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çevrimiçi veri toplama yolu ile 48-72 aylık çocuğu olan 316 anneden bilgi toplandı. Çalışma sonucunda annelerin COVID-19 korkusu ile çalışma hayatının olması, yaşı ve evde bir aile büyüğü ile birlikte yaşıyor olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan regresyon modeli sonucunda ise anne-çocuk iletişim ile COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($R=-.324$, $R^2=.150$ $p<05$). Çalışmanın son bulgusu anne-çocuk iletişiminin %15.2'sinin modeldeki COVID-19 korkusu tarafından açıklandığını göstermektedir. Elde edilen bulgular ışığında, salgın sırasında ve sonrasında psiko-sosyal destek faaliyetlerinin çocuk ve aile refahını kapsayacak bir çerçevede düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Anne-çocuk iletişim, annelerin COVID-19 korkusu, COVID-19

Abstract

Since the outbreak began worsening, Turkey has exhibited quite a bad table in the number of cases and death rates. As in all countries where the epidemic has reached bad dimensions, restrictions and prohibitions are implemented. It is known that both epidemics and restrictions have multidimensional effects on society. This study aimed to investigate mothers' fear of COVID-19 in terms of various variables and the effects on mother-child communication. Accordingly, the data were collected from 316 mothers with 48-72 months old children via online data collection. As a result of the study, a significant relationship was found between mothers' fear of COVID-19 and being in business, age, and living with a family member at home. As a result of the regression model, a significant negative relationship was found between mother-child communication and fear of COVID-19 ($R=-.324$, $R^2=.150$ $p<05$). The latest finding of the study shows that the fear of COVID-19 explains 15.2% of mother-child communication in the model. In the light of the findings, it is recommended that psycho-social support activities be organized in a context that will cover child and family welfare during and after the epidemic.

Keywords: Mother-child communication, mothers' fear of COVID-19, COVID-19

¹ Tarsus Üniversitesi, Tarsus, Mersin

✉ Ş. Hülya Kurt, Tarsus Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programı, Tarsus, Mersin, Turkey
hulyakurt@tarsus.edu.tr | 0000-0002-0211-1463

Geliş tarihi/Received: 14.07.2021 | Kabul tarihi/Accepted: 30.09.2021 | Çevrimiçi yayın/Published online: 26.12.2021

ARALIK 2019'DAN bu yana tüm dünyayı etkisi altına alan akut solunum sendromu olarak da bilinen COVID-19, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından salgın olarak ilan edildi. Virüs kısa zamanda hızla dünya geneline yayılmaya devam etti. WHO verilerine göre 223 ülkede yaklaşık iki buçuk milyonu geçen ölü sayısı ve 122 buçuk milyonu geçen onaylanmış mevcut vaka sayısı ile günümüzde hala sarsıcı etkisini sürdürmeye devam ediyor (WHO 2021). Virüsün neden olduğu hastalık hali özellikle kronik hastalar ve 65 yaş üzeri bireyler için daha büyük riskler taşımaktadır. Özellikle yaşlı bireyler için hastalığın ölümcül sonuçlara varmasına kadar büyük riskler taşıdığı araştırmalar tarafından da ortaya koyulmuştur (Liu ve ark. 2020, Ioannidis ve ark. 2020). COVID-19 salgını beraberinde her ülke mevcut sosyal, ekonomik, coğrafi ve sağlık hizmetleri kapsamında eldeki imkanlarla mücadele çabalarını ortaya koymaktadır. Salgınla birlikte bir yılı geçirmiş olan dünya ülkeleri salgının sağlık sistemleri ve ekonomileri üzerindeki yıkıcı etkisini tecrübe etmeye devam ediyor. Özellikle Türkiye gibi düşük ve orta gelirli; gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde etkileri daha da vahim olabiliyor (Barua 2020, Bong ve ark. 2020). Salgının dünya ekonomisi ve halk sağlığı üzerindeki fiziksel olarak ölümcül etkilerinin yanında mental sağlığa olan etkileri de eş zamanlı olarak tüm ülkeler tarafından takip edilmektedir (Cullen ve ark. 2020, Dawson ve Golijani-Moghaddam 2020).

Salgın hastalıklarda akıl sağlığının etkilenmesi durumu enfeksiyondan etkilenme durumundan daha yaygın ve uzun vadeli sonuçları olma eğilimindedir (Reardon 2015, Rajkumar 2020). Mevcut salgın ortamında insanların günlük rutinleri daha önce hayal bile edemeyecekleri şekilde değişmiştir. Okullar kapatılması, işyerlerinin evden çalışma sistemine geçmesi, insanların toplanmalarını sağlayacak her alana yasak koyma ve zaman zaman sokağa çıkma yasağı uygulamaları ülkeleri yöneten otoriteler tarafından devreye sokuldu. Karantina önlemleri altında her ülkede farklı şekillerde uygulanan salgının hızını yavaşlatma amacı taşıyan bu önlemler insanların yaşamlarını evden sürdürmesine neden olan yeni ve beklenmedik bir yaşantı tarzını ortaya çıkardı. Bunun sonucu olarak çalışmalar salgının kaygı, stres belirtileri ve öfke gibi farklı ruhsal sorunları da beraberinde getirdiğini göstermektedir (Brooks ve ark. 2020, Sharma ve ark. 2020). Her gün dünya genelinde vaka ve hayatını kaybedenlerin sayısındaki artış haberlerinin psikolojik boyutta ciddi oranda insanları etkilediği sonucuna ulaşan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır (Rajkumar 2020, Sharma ve ark. 2020, Wang ve ark. 2020). Bu etkilerin başında sağlıklı bireylerde korku, anksiyete bozuklukları oluşması mevcut ruhsal bozuklukla mücadele eden bireylerde ise belirtilerin artması yer almaktadır (Inchausti ve ark. 2020, Lee ve ark. 2020, Lin 2020, Sun ve ark. 2021). Bunların içinde COVID-19 korkusu birçok araştırmaya konu olmuş, ekonomik sonuçlarla ilgili korku, başkaları için korku, beden için korku, bilmeme korkusu ve eylemsizlik korkusu gibi farklı korku konularıyla ilişkilendirilmiştir (Schimmenti ve ark. 2020, Taylor ve ark. 2020). Belirli bir oranda korku tehlikelere karşı bireyin önlem almasını sağlayan hayat kurtarıcı özelliğe sahiptir. Ancak orantısız ve sürekli korku durumu içinde olmak hem birey hem de toplum için günlük yaşamı olumsuz etkiler ve bazı psikolojik rahatsızlıkların belirtileri arasında sayılır (Shin ve Liberzon 2010).

Türkiye salgından en çok etkilenen ülkeler arasında her gün açıklanan sayısal veriler göz önüne alındığında ilk 10'da yer almaktadır. Gerek vaka sayıları ve gerek ölüm oranları ile tablo git gide ağırlaşmaktadır (WHO 2021). Ülke kapsamında alınan sokağa çıkma kısıtlamaları, uzaktan eğitim, evden çalışma ve bazı işyerlerinin kapatılması toplum için sosyo-ekonomik ve psikolojik sonuçlar doğurmaktadır (Bahar ve İlal 2020,

Bostan ve ark. 2020; Tönbul 2020). Bu çarpıcı tablo devam ettikçe bu halk sağlığı krizi hem hastalığın hem sosyo-ekonomik zorlukların oluşturduğu zihinsel ve psikolojik etkileri göstermeye devam edecektir. Dünyanın her yerinden konu ile ilgili yapılan araştırmalar toplumun her kesiminde yaşanan bu korku ve kaygı düzeyini gözler önüne sermektedir (Fitzpatrick ve ark. 2020, Hatun ve ark. 2020, Karataş ve ark. 2021, Stankovska ve ark. 2020). Hem salgın korkusu hem de karantina şartlarının (sosyal izolasyon) yaratmış olduğu ruh hali toplumun en küçük birimi aileyi çeşitli açılardan etkilemektedir (Patrick ve ark. 2020). Bu durum sosyal ve ekonomik sonuçları, karantinada olma durumu, hastalanma korkusu ve özellikle aile bireylerinin tüm zamanını birlikte geçirmesi nedeniyle aile sağlığı açısından da küresel bir krizi temsil etmektedir (Lebow 2020, Prime ve ark. 2020). Ülkelerin raporladığı aile içi şiddet oranlarındaki artış salgının aile ve çocuklar için en kötü etkilerine bir örnektir (Usher ve ark. 2020, Ergönen ve ark. 2020). Yapılan çalışmalar da salgının korku geliştirme, karantinada olma durumu ve sosyo-ekonomik nedenlerle aile hayatına olan etkilerinin çok boyutlu olarak yaşandığını göstermektedir. Bu çalışmalar özellikle boşanma oranları, aile stresi ve aile içi şiddet olaylarının artmasına vurgu yapmaktadır (Beland ve ark. 2020, Humphreys ve ark. 2020, Praso 2020). Salgın sürecinde aile hayatında ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerine yansıyan durumlar; hastalık bulaşması ihtimaline karşı korku ve panik durumu, izolasyon, salgınla beraber ailedeki sosyo-ekonomik değişimler ve artan sorumluluklar olarak sıralanmaktadır (Chung ve ark. 2020, Lawson ve ark. 2020, Lee ve ark. 2021, Russell ve ark. 2020).

Çalışmada okul öncesi dönemde çocuğu olan (48-72 aylık) annelerden veri toplanmıştır. Bunun nedeni okul öncesi dönemin özelliklerinden dolayı çocuğun annesi ile daha çok etkileşime girme ihtiyacının olmasıdır. Bu dönem çocukların aktif bir şekilde sürekli hareketli oyunlarla keşfetme içerisinde oldukları ve dil de dâhil olmak üzere sembollerini kullandıkları bir süreçtir (Kostelnik ve ark. 2019). Ayrıca çocuklar bu dönemde bağımsız hareket ederek öğrenme arzularına ve dünyayı herkesin kendi gibi yorumladığı anlamına gelen benmerkezcilik anlayışına sahiptir. Çocukların okul öncesi dönemdeki bu girişimciliği, öğrenme merakından kaynaklı bitmeyen soruları, artan hareketleri yetişkinler tarafından desteklenmelidir (Morrison 2021). Mevcut durumda kadınlar okulların kapanmasıyla birlikte evde okul öncesi dönem çocuğunun gelişimsel özelliklerini desteklemesi gereken ebeveynler haline gelmiştir. Bu anneler için mevcut sorumluluklarına yenisinin eklenmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte çalışmalar kadınların COVID-19 korku düzeyinin daha fazla olduğunu ve korkunun stres kökenli tepkiler, depresyon ve yaşam memnuniyetinde azalmaya neden olabileceğini belirtmektedir (Bennett 1998, Reznik ve ark. 2020, Satıcı ve ark. 2020). Bu bilgiler ışığında annelerin yaşadığı korku düzeylerinin yoğun etkileşimde olduğu 48-72 aylık çocuğu ile olan etkileşimini etkileyeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada annelerin salgınla ilgili korkularının anne-çocuk ilişkisine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca annelerin COVID-19 korku durumlarının yaş, eğitim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı ve çalışma hayatı olup olmamasına göre nasıl şekillendiği çalışma kapsamında incelenmektedir. Yapılan çalışmalarda belirtildiği üzere hastalığın bulaşma ve hastane yatışına neden olma düzeyi yaş ile doğru orantıda artmaktadır (Qiu ve ark. 2020). Çalışma hayatında olan bireyler sosyal ortamlarda daha fazla bulunmak durumunda olduklarından temas riski oluşmaktadır. Bu nedenle annelerin ileri yaşta ve çalışma hayatının olmasının korku düzeylerine etki edebileceği düşünülmektedir. Bazı çalışmalar eğitim düzeyi yükseldikçe COVID-19 korku düzeyinin azalacağı bulgusuna

ulaşmıştır (Reznik ve ark. 2020). Türkiye örnekleminde eğitim durumunun annelerin COVID-19 korku düzeyini nasıl etkilediği çalışma kapsamında incelenmektedir. Kadınlarda korku gelişiminde annelik ve hormonal yapıların rolü araştırmalara konu olmuştur (Milligan-Saville ve Graham 2016, Tang ve Graham 2020). Bu bağlamda çalışmada çocuk sayısı ile annelerin COVID-19 korkuları arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. 65 yaş üstü bireylerde hastalığın daha fazla risk taşıdığı ve bu hastaların hastaneye yatış ve ölüm oranlarının yüksek olduğu bilinmektedir (Liu ve ark. 2020). Bu açıdan bakıldığında Türkiye, bakıma muhtaç ebeveynlerle yaşama geleneğine sahip bir ülkedir. Evde 65 yaş üstü birey ile yaşayan annelerin evdeki yaşlıyı koruma amaçlı COVID-19 konusunda daha fazla hassasiyet geliştireceği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada annenin evde en az bir yaşlı ile yaşayıp yaşamama durumuna göre COVID-19 korkusu da incelenmiştir.

Yöntem

Bu araştırmada 48-72 aylık çocuğu olan annelerin COVID-19 korkusu ve bu korkunun çocuklarıyla iletişimine etkisine bakmak amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada iki veya daha çok değişken arasındaki değişimin varlığını ve/veya etkisini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Creswell 2013).

Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan 48-72 aylık çocuğa sahip 316 anneden oluşmaktadır. Katılımcılar salgın sürecinin var olan sınırlılıkları nedeniyle uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcılar online veri toplama aracı ile ölçeklere yanıt vererek çalışmaya dahil edilmiştir. Örneklem büyüklüğünü belirlemede kullanılan güç analizi hesaplamasında G Power programı kullanılmıştır. Örneklem sayısı belirlenirken orta düzeyde (0.40) etki büyüklüğü alınması yeterlidir (Cohen 1992). Çalışmada β değerleri [$\text{power}=1- \beta$] formülü kullanılarak araştırmanın gücü analiz edilmiştir. Cohen (1988) güç seviyesinin en az 0.80 olması gerektiğini belirtmiştir. Orta düzeyde etki büyüklüğü hesaba katılarak çalışmanın güç analizi yapıldığında ($\text{power}=1- \beta$) 316 kişi üzerinde yapılan bu araştırmanın gücünün % 97.1 olduğu görülmüştür. Bu kapsamda Mersin ve Adana ili ağırlıkta olmak üzere İstanbul, Trabzon, Zonguldak, Diyarbakır, Bursa, Kırşehir, İzmir, Ordu, Antalya, Kütahya, Balıkesir, Kırşehir, Erzurum, Van, Siirt, Karaman, Kayseri, Şanlıurfa olarak Türkiye'nin her bölgesine ulaşmak amaçlanmıştır. İki ay yayında kalan çevrim içi ölçme aracı ile sonuçların geçerliliği ve güvenilirliği arttırmak için olabildiğince çok katılımcıya ulaşmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda örnekleme yer alan katılımcıların kişisel özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

İşlem

Çalışmanın verileri gönüllülerden çevrimiçi bir anket aracılığıyla Şubat ve Mart 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Yapılan tüm işlemler Tarsus Üniversitesi Etik Kurulu (E-66676008-050.01.04-49) tarafından onaylanmıştır. Çalışmaya katılan bireylere sosyal medya platformları aracılığıyla ulaşılmıştır. Örneklem büyük bölümüne 48-72 aylık öğrencilere sahip olması özelliği ile okul öncesi öğretmenler aracılığıyla ulaşılmıştır. Öğretmenlerden öğrencilerinin annelerine çevrim içi ölçme aracını ulaştırması istenmiştir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olup katılımcılara her

hangi bir ücret ödenmemiştir. Çalışmanın veri toplama için hazırlanan online formu 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcılardan katılım onayı alma, çalışma hakkında bilgi verme ve kişisel bilgilerini almaya yönelik ifadeler yer almaktadır. İkinci ve üçüncü bölüm ölçme araçlarının yer aldığı bölümdür. Formun tamamına doldurmak yaklaşık 5-8 dakika almaktadır. Bu hali ile formu doldurmak için katılımcı toplamda 3 ekran görmüştür. Google form uygulamasında yapılan veri toplama sürecinde ayarlama seçenekleri ile katılımcının bir önceki sayfaya dönebilmesine imkan tanınmaktadır. Aynı ayarla seçenekleri ile katılımcının sisteme bir defa girebilmesi ve hiç bir soruyu boş bırakmaması sağlanmıştır. Bu çevrimiçi ölçme aracı yaklaşık olarak 2 ay yayında kalmıştır.

Veri toplama araçları

Bu araştırmanın verileri annelerin Koronavirüs salgınına yönelik korku düzeylerini belirlemek için “COVID-19 Korkusu Ölçeği” ve anne ile çocuk arasındaki iletişim düzeylerini belirlemek için “Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı” kullanılarak toplanmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Katılımcılar ölçme araçlarının bulunduğu sayfaya yönlendirilmeden önce yapılan açıklama ile çalışmanın amacı ve süreci hakkında bilgilendirildi. Ayrıca çalışmaya dahil edilen tüm katılımcılardan ölçme araçları uygulanmadan önce onam verdiklerini gösteren ifadeyi işaretlemeleri istendi. Sistem onam verilmeden ölçme araçları sayfasına yönlendirme yapılamayacak şekilde ayarlandı.

Covid-19 Korkusu Ölçeği

Ahorsu ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilmiş, Türkçe’ye uyarlanması, Bakioğlu ve ark. (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçek 18 yaş üstü yetişkin bireylerde uygulanabilir özelliktedir. Tek boyuttan ve 7 sorudan oluşan ölçekte ters puanlanan madde yoktur. Sorularda 5’li Likert tipi bir ölçeklendirme kullanılarak 1-5 arası (1-Kesinlikle katılmıyorum...5-Kesinlikle katılıyorum) puanlanmıştır. Ölçekten 7-35 arası puan alınmaktadır. Yüksek puan almak Covid-19 korku düzeyinin ‘yüksek’ olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışmasında toplam varyans % 58.86, madde toplam korelasyonu .62 ile .72 arasında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur (Bakioğlu ve ark. 2020). Bu çalışmada verileri için yapılan analizlerde Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .86 olarak belirlenmiştir.

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)

Annelerin çocukları ile iletişimlerini değerlendirmek amacıyla, Arabacı (2011) tarafından geliştirilen Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) kullanılmıştır. ABÇİDA, 48-72 aylık çocuğa sahip anne babaların çocukları ile iletişimlerini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Araç; 37 maddeden ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bu maddelerden 8’i ters olarak kodlanmaktadır. Konuşma alt boyutunda sekiz madde, dinleme alt boyutunda altı madde, mesaj alt boyutunda sekiz madde, sözsüz iletişim alt boyutunda altı madde ve empati alt boyutunda dokuz madde bulunmaktadır. Araç, beşli likert tipi derecelendirmeye dayalıdır. Araçtan alınan puanların yüksek olması annenin çocuğu ile etkili bir iletişim içinde olduğunu gösterir. ABÇİDA konuşma alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı .67, dinleme alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı .70, mesaj alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı .60, sözsüz iletişim alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı .56 ve empati alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı .73’tür. Test-tekrar test

korelasyonları Konuşma alt boyutu için 0,93, Dinleme alt boyutunda 0,96, Mesaj alt boyutunda 0,98, Sözsüz İletişim alt boyutunda 0,95 ve Empati alt boyutunda ise 0,96 olarak belirlenmiştir (Arabacı 2011). Çalışma grubunun farklı olması nedeniyle ölçek güvenilirlik analizleri yapılmış ve toplam Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı çalışmadaki anneler için 0,79 olarak belirlenmiştir.

Kişisel bilgi formu

Bu form katılımcılara ait demografik bilgileri toplamak için araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Bu amaçla araştırmacının amacı ile paralel olarak form annelerin yaşı, eğitim ve mesleki durumu, çocuk sayısı ve evde en az bir yaşlı ile birlikte yaşama durumlarına yönelik soruları içermektedir.

Tablo1. Annelere ilişkin kişisel bilgiler

Özellikler	Kategoriler	F	%
Evde yaşlı ebeveyn	Var	101	32
	Yok	215	68
	Toplam	316	100
Yaş	35 altında	177	56
	36-55	139	44
	Toplam	316	100
Çocuk sayısı	1	105	33.2
	2	161	50.9
	3 ve üzeri	50	15.8
	Toplam	316	100
Eğitim Durumu	İlk-orta öğrenim	133	42.1
	Lisans ve Lisansüstü	183	57.9
	Toplam	316	100
İş hayatı	Çalışıyor	150	47.5
	Çalışmıyor	166	52.5
	Toplam	316	100

İstatistiksel analiz

Toplanan verilerin önce normal dağılıma sahip olup olmadıkları basıklık ve çarpıklık değerleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Araştırmada Covid-19 Korkusu Ölçeği puanlarının çarpıklık değeri .858, ve basıklık değeri -.982 olarak hesaplanmıştır. Diğer veri toplama aracı olan ABÇİDA'nın çarpıklık değeri -1.143 ve basıklık değeri -1.523 olarak hesaplanmıştır. Bir veri setinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 ve -2 aralığında olması verilerin normal dağıldığını göstermektedir (George ve Mallery 2010). Araştırmada bahsi geçen değerler de bu aralık içerisinde yer aldığından verilerin normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Verilerin normal dağılıma sahip olduğu tespit edildikten sonra parametrik testler kullanılarak analizler yapılmıştır. Değişkenlere ilişkin karşılaştırmalarda bağımsız değişkenler t testi uygulanmış, ikiden fazla olan grup değişkenlerinin karşılaştırmalarında Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bu kapsamda annelerin COVID-19 korkusunun evde en az bir yaşlı ile birlikte yaşama, yaş ve çalışma durumu değişkenlerine anlamlı derecede farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız değişkenler t testi uygulanmıştır. Ayrıca annelerin COVID-19 korkusunun eğitim düzeyine ve çocuk sayısına göre önemli ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ANOVA testi kullanılmıştır. Son olarak annelerin COVID-19 kor-

kusunun çocukla iletişim düzeyini ne derecede açıkladığını ortaya koymak için regresyon analizi yapılmıştır. Bu analiz yapılmadan önce çoklu doğrusallık probleminin bulunup bulunmadığını belirlemek için değişkenler arası korelasyon katsayılarına bakılmış bu değer .80 değerinden büyük olmadığı belirlenmiştir. Bir diğer doğrusallık problemi olup olmadığının göstergesi olan Tolerans ve VIF değerlerine bakıldığında değişkenlerin hiçbirinde toleransın 0,1'den küçük olmadığı ve VIF değerlerinin de 4'den yüksek olmadığı tespit edilmiştir (Hair ve ark. 2010). Çalışma verilerinin analizi için IBM SPSS Statistics 22.0 yazılım paketi kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmada öncelikle ölçeklerden alınan tanımlayıcı istatistik sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo 2'de Anne-Çocuk İletişim ölçeği ve COVID-19 korku ölçeğinden alınan puanlara ilişkin istatistikleri değerlere yer verilmiştir.

Tablo 2. Anne-çocuk iletişimi ve Covid-19 Korku ölçeklerinden alınan puanlar

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std Sapma
Anne-çocuk iletişim	1,11	4,84	2,510	,85364
COVID-19 korku	1,00	5,00	2,692	,98734
Toplam n	316			

Tablo 2'de verilen istatistiksel verilere baktığımızda annelerin Anne-Çocuk İletişim ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının 2.51 olduğu COVID-19 Korku ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının da 2,69 olduğu görülmüştür. Tablo 3'te annelerin COVID-19 korkusunun evde aile büyüğü ile yaşama, yaş ve çalışma durumu değişkenlerine göre analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. COVID-19 korku düzeylerinin çeşitli gruplara göre t testi sonuçları

Gruplar	N	Ort	SS	T testi		
				t	df	p
Evde yaşlı var	98	3.45	.94	10.743	314	.00
Evde yaşlı yok	218	2.34	.79			
Çalışıyor	150	2.55	.97	-2.401	314	.01
Çalışmıyor	166	2.81	.98			
0-35 yaş	177	2.53	.93	-3.282	314	.00
36 ve üzeri	139	2.89	.72			

Tablo 4. Anne-çocuk iletişiminin yordanmasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	SHB	β	T	P	R	R ²	F	p
Sabit	2.865	.132		21.65	.00				
Covid-19 korkusu	-.280	.046	-.324	-6.067	.00	.324	.152	36.80	.00

P<.001

Tablo 3'te verilen sayısal verilere baktığımızda COVID-19 korkusu analizi sonuçları annelerin evde en az bir yaşlı ile birlikte yaşama durumu lehine anlamlı derecede farklı bulunmuştur (t (314) = 10.743 p <.01). Çalışmada annelerin çalışıp çalışmadığına göre yapılan incelemelerde COVID-19 korkusu çalışan anneler lehine anlamlı derecede farklı bulunmuştur (t (314) = -2.401 p <.01). Ayrıca katılımcıların COVID-19 korkusunun yaşlı büyük olanlar lehine anlamlı derecede farklı olduğu belirlenmiştir (t (314) = -3.282, p <.01). Öte yandan, COVID-19 korkusunun eğitim düzeyine ve çocuk sayısına göre önemli ölçüde farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda incelenmesi gereken bir diğer araştırma sorusu annelerin sahip olduğu COVID-19 korkusunun çocukla iletişim düzeylerini açıklama durumudur. Bu doğrultuda Tablo 4'te annelerin sahip olduğu COVID-19 korkusunun çocukla iletişimini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4'te belirtilen Basit Doğrusal Regresyon analizi sonucuna göre anne-çocuk iletişim ile COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($R=.324$, $R^2=.150$ $p<05$). COVID-19 korkusunun anne-çocuk iletişim puanları üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür ($F(1-314)=.152$, $p<05$). Bu değer, anne-çocuk iletişim değişkeninin %15.2'sinin modeldeki bağımsız değişken olan COVID-19 korkusu tarafından açıklandığını göstermektedir. Regresyon denklemindeki esas yordayıcı değişkenin katsayısının ($B = -.280$) anlamlılık testi de COVID-19'un anlamlı bir yordayıcı olduğunu göstermektedir ($p<05$).

Tartışma

Aile içinde ebeveynler umut yaratmakla görevlidir ve aile içinde ilişkileri ve duygusal olarak güvende olmayı destekler. Ancak salgın ortamının yarattığı belirsizlik hali özellikle ebeveynleri korku ve stresle yüzleşmeye mecbur bırakmaktadır (Prime ve ark. 2020). Bu bağlamda mevcut çalışmada COVID-19 korkusunun Türkiye'de anne-çocuk iletişimine etkisini incelenmiştir. Araştırmada ilk olarak tanımlayıcı değişkenler ile COVID-19 korkusu arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışmalar COVID-19'un kadınlarda daha fazla psikolojik etkiye sahip olduğu sonucunu ortaya koymaktadır (Wang ve ark. 2020, Qiu ve ark. 2020). Çalışmanın katılımcıları kadınlardan oluşmaktadır ve bulgulara göre katılımcılar orta düzeyde COVID-19 korkusuna sahiptir. Farklı ülkelerden yapılan çalışmalarda COVID-19 korkusunun orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Martínez ve ark. 2020, Reznik ve ark. 2020). Yapılan çalışmalar paralelinde bu bulgu bize kadınların daha çok COVID-19 korkusu yaşadığını doğrulamaktadır.

Anneler son 1 yılı göz önünde bulundurarak (salgın başladığından bu yana) çocukları ile iletişim düzeylerini orta düzey olarak değerlendirmektedir. Bu bulgu sosyal izolasyonun getirdiği psikolojik etkilerin aile ilişkilerine yansımaya yönelik çalışmaları destekler niteliktedir (Liu ve Doan 2020, Öngören 2021). Ebeveynle çocuk arasındaki iletişimin COVID-19 sürecinden nasıl etkilendiğini inceleyen başka bir çalışmada anne-babaların çocukla iletişiminde konuşma ve dinleme boyutlarında pandemiden olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır (Döğler ve Kılınç 2021). Çalışmada COVID-19 nedeniyle hem karantina durumu hem de hastalık korkusunun yarattığı ruh halinin aile üyelerinin iletişimlerine olumsuz yansıdığı (Ayuso ve ark. 2021) bu nedenle annelerin çocukla iletişimlerini orta düzeyde gördüğü düşünülmektedir.

Türkiye aile yapısı bakımından geniş aile yaşamını destekler nitelikte geleneklere sahip bir ülkedir. Geçmişten bugüne aktarılan bu gelenek her ne kadar azalmış olsa da toplumda hala geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca son dönem yaşlı bakım politikaları evde bakım hizmetini destekler niteliktedir (Epik ve ark. 2017, Tamer 2017). Bu nedenle çalışmada dikkate değer sayıda evde aile büyüğü ile birlikte yaşayan katılımcı bulunmaktadır. Çalışmada annelerin COVID-19 korkusu evde aile büyüğü ile yaşayanlarda anlamlı olarak daha yüksekti. Annelerin COVID-19 korkularının kaynağı hastalıkla mücadelesinin zor olacağını düşündüğü bir yaşlı ile yaşamı olabilir. Çünkü salgın sürecinin başından beri tüm bilgi kaynakları COVID-19'un yaşı ileri olan bireyleri

daha fazla etkilediğini vurgulamaktadır. Bu sonucu ve yapılan diğer çalışmaları (Qiu ve ark. 2020) destekler nitelikte çalışmada COVID-19 korkusu 35 yaş üstü annelerde anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın başka bir sonucu annelerin COVID-19 korkusunun çalışan annelerde anlamlı olarak daha yüksek olmasıdır. Bazı annelerin yarı zamanlı da olsa çalışma hayatlarının olması nedeniyle virüs kapma endişesi içerisinde olmaları salgına yönelik korku düzeylerini yükseltebilir. Çünkü COVID-19 aşısı uygulama çalışmaları başlamış olmasına rağmen hastalığın sıkı izolasyon ve karantina önlemleri olmadığı sürece sosyal ortamlarda yayılma hızı oldukça yüksektir (Tomar ve Gupta, 2020, Worldometers 2021). Ebeveynler bu yönüyle karantina altında kalmanın ruhsal etkisi ya da COVID-19 bulaşma riskine rağmen çalışma hayatında olma gerekliliği arasında sıkışmıştır.

Çalışmadaki son bulgu anne-çocuk iletişimi üzerinde COVID-19 korkusunun yordayıcı etkisidir. Yapılan regresyon analizi sonucunda anne-çocuk iletişimi ile COVID-19 korkusu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu COVID-19 korkusunun azaldıkça anne-çocuk iletişiminin artabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca COVID-19 korkusunun anne-çocuk iletişimine ilişkin puanlardaki değişimin %15.2'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun pandemi sürecinin ailede anne-çocuk arasındaki ilişkide etkilerini görmemiz açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sonucu destekler nitelikte yapılan çalışmalar salgın döneminde ebeveynlerin çocukla yoğun etkileşime girme zorunluluğundan dolayı tükenmişlik, çocukla iletişimde sorunlar yaşadığını ve çatışmaların arttığını ifade etmiştir (Griffith 2020, Öngören 2021). Salgın süreci sosyal izolasyonun hayatımıza girmesi ve sosyal desteğin azalması aile bireylerinin 7/24 evde bir arada yaşamasını zorunlu kılmıştır. Ebeveynler iş kaybı ya da uzaktan çalışma koşulları ile sürekli evde bulunmaktadır. Ek olarak evde günlük işlerin yanı sıra çocuklarının eğitimine veya sanal öğrenme faaliyetlerine katkı bulunma rutinleri oluşmuştur. Bu yoğun etkileşim sonucunda aile içi sınırların azalması ve ailedeki bireylerin bağımsızlaşamaması ebeveyn-çocuk iletişimini olumsuz etkileyebilir (Worden 2006).

Çalışmanın bir takım eksik yönleri bulunmaktadır. Çalışmada annelerden son bir yıl içindeki çocukla iletişimlerini düşünerek sorulara yanıt vermesi istenmiştir. Katılımcıların her birinin bunu göz önünde bulundurduğu varsayılması araştırmanın sınırlılıklarından biridir. Çalışmada katılımcılar Türkiye'deki farklı illerde bulunan 48-72 aylık çocuğu olan annelerden oluşmaktadır. Salgın koşulları nedeniyle annelere ulaşım kaynakları sınırlıdır. Bu nedenle şehirlere göre belli bir dağılım yapılması planlanmış ancak okulların uzaktan eğitime geçmesi ile kayıtlı öğrenci sayısında düşüş yaşanmıştır. Bu nedenle ulaşılabilirliğin zaman ve imkânlar anlamında daha kolay olduğu uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Sonuç

Çalışmada 48-72 aylık dönemde çocuğu olan annelerin COVID-19 korkusu evde bir aile büyüğü ile beraber yaşama, çalışma hayatında olma ve ileri yaşta olma durumları ile anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Ayrıca çalışmada annelerin COVID-19 korku düzeylerinin çocukla iletişimde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda farklı disiplinlerde salgının anne-çocuk üzerinde değişik açılardan etkilerini görmek için daha kapsamlı çalışmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda babalarında çalışmaya katılması aile kapsamında sonuçların ele alınması

açısından önemli olacaktır. Annelerin korku düzeylerini azaltılmasına yönelik olarak ruh sağlığı uzmanlarının bu kritik süreçte korku ile mücadele konusunda çalışmalar yapması yararlı olacaktır. Çalışma sonuçlarına göre aile ve özellikle çocuk refahı açısından hem salgın dönemi hem de salgın sonrası psiko-sosyal destek çalışmalarının planlanması ve uygulanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Özellikle salgın süreci ile sorumluluk ve endişeleri artmış olan annelerin salgın döneminde ve hemen sonrasında ruhsal açıdan desteklenmesi için hükümetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının planlamalar yapması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ahorsu DK, Lin CY, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH (2020) The Fear of COVID19 Scale: Development and initial validation. *Int J Ment Health Addict*, doi: 10.1007/s11469-020-00270-8.
- Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H (2020) Fear of COVID-19 and positivity: mediating role of intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *Int J Ment Health Addict*, doi: 10.1007/s11469-020-00331-y.
- Bahar O, İlal NÇ (2020) Economic effects of coronavirus (Covid-19) on the tourism industry. *Int J Soc Sci Educ Res*, 6:125-139.
- Barua S (2020) Understanding Coronanomics: The economic implications of the coronavirus (COVID-19) pandemic. *SSRN*, doi:10.2139/ssrn.3566477.
- Bennett J (1998) Fear of contagion: A response to stress?. *Adv Nurs Sci*, 21:76-87.
- Beland LP, Brodeur A, Haddad J, Mikola D (2020) Covid-19, family stress and domestic violence: Remote work, isolation and bargaining power. *IZA Discussion Paper No. 13332*.
- Bong C L, Brasher C, Chikumba E, McDougall R, Mellin-Olsen J, Enright A (2020) The COVID-19 pandemic: effects on low-and middle-income countries. *Anesth Analg*, 131:86-92.
- Bostan S, Erdem R, Öztürk YE, Kılıç T, Yılmaz A (2020) The effect of COVID-19 pandemic on the Turkish Society. *Electron J Gen Med*, 17:em237.
- Brooks SK, Webster RK, Smith LE, Woodland L, Wessely S, Greenberg N, Rubin GJ (2020) The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395:912-920.
- Chung G, Lanier P, Wong PYJ (2020) Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *J Fam Violence*, doi: 10.1007/s10896-020-00200-1.
- Cohen J (1992) A power primer. *Psychol Bull*, 112:155-159.
- Cohen J (1988) *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates.
- Creswell JW (2013) *Qualitative, Quantitative and Mixed Method Approaches Research Design*. (Çev. Ed. G Hacımeroğlu). Ankara, Eğiten Kitap.
- Cullen W, Gulati G, Kelly BD (2020) Mental health in the Covid-19 pandemic. *QJM*, 113:311-312.
- Dawson DL, Golijani-Moghaddam N (2020) COVID-19: Psychological flexibility, coping, mental health, and wellbeing in the UK during the pandemic. *J Contextual Behav Sci*, 17:126-134.
- Döğler SS, Kılınc FE (2021) 4-6 Yaş çocuğa sahip ailelerin covid-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10: 480-496.
- Epik MT, Çiçek Ö, Altay S (2017) The changing / unchanging roles of the family in the historical process as a social policy tool. *J Soc Policy Studies*, 17:35-58.
- Ergöner AT, Biçen E, Ersoy G (2020) COVID-19 salgınında ev içi şiddet. *Adli Tıp Bülteni*, 25 (Özel Sayı):48-57.
- Fitzpatrick KM, Harris C, Drawve G (2020) Fear of COVID-19 and the mental health consequences in America. *Psychol Trauma*, 12(5):S17-S21.
- George D, Mallery M (2010) *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston, Pearson
- Griffith AK. (2020) Parental burnout and child maltreatment during the COVID-19 pandemic. *J Fam Violence*, doi:10.1007/s10896-020-00172-2..
- Hair JF, Anderson RE, Babin BJ, Black WC (2010) *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective* (Vol. 7).

- Hatun O, Dicle AN, Demirci İ (2020) Psychological reflections of the coronavirus outbreak and coping with the pandemic. *Turkish Studies*, 15:531-554.
- Humphreys KL, Myint MT, Zeanah CH (2020) Increased risk for family violence during the COVID-19 pandemic. *Pediatrics*, 146:e20200982.
- Inchausti F, MacBeth A, Hasson-Ohayon I, Dimaggio G (2020) Psychological intervention and COVID-19: What we know so far and what we can do. *Comp Psychiatry*, 50:243-250.
- Ioannidis JP, Axfors C, Contopoulos-Ioannidis DG (2020) Population-level COVID-19 mortality risk for non-elderly individuals overall and for non-elderly individuals without underlying diseases in pandemic epicenters. *Environ Res*, 188:109890.
- Karataş Z, Uzun K, Tagay Ö (2021) Relationships between the life satisfaction, meaning in life, hope and COVID-19 fear for Turkish adults during the COVID-19 outbreak. *Front Psychol*, 12:633384.
- Kostelnik MJ, Soderman A K, Whiren AP, Rupiper ML (2019) Gelişime Uygun Eğitim Programı: Erken Çocukluk Eğitiminde En İyi Uygulamalar (Çeviri Ed. E Ahmetoğlu ve İH Acar). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lawson M, Piel MH, Simon M (2020) Child maltreatment during the COVID-19 pandemic: consequences of parental job loss on psychological and physical abuse towards children. *Child Abuse Neglect*, 110:104709.
- Lebow JL (2020) Family in the age of COVID - 19. *Fam Process*. 59:309-312.
- Lee SA, Mathis AA, Jobe MC, Pappalardo EA (2020) Clinically significant fear and anxiety of COVID-19: A psychometric examination of the Coronavirus Anxiety Scale. *Psychiatry Res*, 290:113112.
- Lee SJ, Ward KP, Lee JY, Rodriguez CM (2021) Parental social isolation and child maltreatment risk during the COVID-19 pandemic. *J Fam Violence*, doi:10.1007/s10896-020-00244-3..
- Lin CY (2020) Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Soc Health Behav*, 3:1-2.
- Liu CH, Doan SN (2020) Psychosocial stress contagion in children and families during the COVID-19 pandemic. *Clin Pediatrics*, 59:853-855.
- Liu K, Chen Y, Lin R, Han K (2020) Clinical features of COVID-19 in elderly patients: A comparison with young and middle-aged patients. *J Infect*, 80(6):e14-e18.
- Martínez-Lorca M, Martínez-Lorca A, Criado-Álvarez JJ, Armesilla MDC, Latorre JM (2020) The fear of COVID-19 scale: Validation in Spanish university students. *Psychiatry Res*, 293:113350.
- Mertens G, Gerritsen L, Duijndam S, Saleminck E, Engelhard IM (2020) Fear of the coronavirus (COVID-19): Predictors in an online study conducted in March 2020. *J Anxiety Disord*, 74:102258.
- Milligan-Saville JS, Graham BM (2016) Mothers do it differently: reproductive experience alters fear extinction in female rats and women. *Transl Psychiatry*, 6:928-928.
- Morrison GS (2001) Günümüzde Erken Çocukluk Eğitimi (Çeviri Ed. S Sönmez). Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Öngören S (2021) The pandemic period and the parent-child relationship. *Int J Compr Educ Res*, 8:94-110.
- Patrick SW, Henkhaus LE, Zickafoose J S, Lovell K, Halvorson A, Loch S, Davis MM (2020) Well-being of parents and children during the COVID-19 pandemic: a national survey. *Pediatrics*, 146:2020016824.
- Prime H, Wade M, Browne DT (2020) Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *Am Psychol*, 75:631-643.
- Rajkumar RP (2020) COVID-19 and mental health: A review of the existing literature. *Asian J Psychiatr*, 52:102066.
- Reardon S (2015) Ebola's mental-health wounds linger in Africa. *Nature*, 519:13-14.
- Reznik A, Gritsenko V, Konstantinov V, Khamenka N, Isralowitz R (2020) COVID-19 fear in Eastern Europe: validation of the fear of COVID-19 scale. *Int J Mental Health Addict*, 12:doi: 10.1007/s11469-020-00283-3.
- Russell BS, Hutchison M, Tambling R, Tomkunas AJ, Horton AL (2020) Initial challenges of caregiving during COVID-19: caregiver burden, mental health, and the parent-child relationship. *Child Psychiatry Hum Dev*, 51:671-682.
- Satıcı B, Gocet-Tekin E, Deniz ME, Satici SA (2020) Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *Int J Mental Health Addict*, doi: 10.1007/s11469-020-00294-0.
- Schimmenti A, Billieux J, Starcevic V (2020) The four horsemen of fear: An integrated model of understanding fear experiences during the COVID-19 pandemic. *Clin Neuropsychiatry*, 17:41-45.
- Sharma S, Bansal R, Parashar P, Ahmad S, Kumar A, Kumar A (2020) Stress and depression among people admitted in a Covid 19 quarantine centre of North India. *Subharti Journal of Interdisciplinary Research*, 3:33-37

- Shin LM, Liberzon I (2010) The neurocircuitry of fear, stress, and anxiety disorders. *Neuropsychopharmacology*, 35:169-191.
- Stankovska G, Memedi I, Dimitrovski D (2020) Coronavirus COVID-19 disease, mental health and psychosocial support. *Society Register*, 4(2):33-48.
- Sun Q, Qin Q, Basta M, Chen B, Li Y (2021) Psychological reactions and insomnia in adults with mental health disorders during the COVID-19 outbreak. *BMC Psychiatry*, 21:19.
- Tamer MG (2017) Evaluation of "Home Care Service" in the light of the experiences of women caring for elderly patients. *Hacettepe University Turkish Studies (HUTS)*, 26:157-186.
- Tang S, Graham BM (2020) The role of hormonal and reproductive status in the treatment of anxiety disorders in women. *Adv Exp Med Biol*, 1191:523-541.
- Taylor S, Landry CA, Paluszek MM, Fergus TA, McKay D, Asmundson GJ (2020) Development and initial validation of the COVID Stress Scales. *J Anxiety Disord*, 72:102232.
- Tomar A, Gupta N (2020) Prediction for the spread of COVID-19 in India and effectiveness of preventive measures. *Sci Total Environ*, 728:138762.
- Tönbül Ö (2020) Examining the psychological resilience of individuals between the ages of 20-60 in terms of some variables after the coronavirus (Covid-19) epidemic. *Humanistic Perspective*, 2:159-174.
- Usher K, Bhullar N, Durkin J, Gyamfi N, Jackson D (2020) Family violence and COVID - 19: Increased vulnerability and reduced options for support. *Int J Mental Health Nurs*, 29:549-552.
- Qiu J, Shen B, Zhao M, Wang Z, Xie B, Xu Y (2020) A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *Gen Psychiatry*, 33:e100213.
- Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L, Ho CS, Ho RC (2020) Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health*, 17:1729-1754.
- World Health Organization (2021) Coronavirus disease (COVID-19) pandemic <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>. (Accessed 22.03.2021).
- Worldometers (2021) COVID-19 Coronavirus Pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus>. (Accessed 22.03.2021).

Yazarların Katkıları: Yazar çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladığını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde rol oynadığını kabul etmişlerdir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Araştırma için Tarsus Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Tüm katılımcılar aydınlatılmış onam vermişlerdir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Authors Contributions. Author attested that she has made an important scientific contribution to the study and has assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: Ethical approval was obtained from Tarsus University Ethics Committee for the study. All participants gave informed consent.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the author.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.